

Sonkajärven kunta

Tarkastuslautakunta

ARVIOINTIKERTOMUS VUODELTA 2022

Arviointikertomus vuodelta 2022

1 Tarkastuslautakunnan tehtävä, kokoonpano ja työskentely

Kunnanvaltuuston valitseman tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 121 § mom. 4 mukaan valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on myös valvoa Kuntalain 84 § 2 momentissa tarkoitettuja kunnan luottamushenkilön ja viranhaltijan sidonnaisuusilmoituksia sekä saattaa ilmoitukset edelleen valtuuston tiedoksi.

Sonkajärven kunnanvaltuusto on päätöksellään 16.8.2021 § 33 valinnut tarkastuslautakuntaan jäsenet ja varajäsenet ajalle 1.8.2021-31.5.2025 seuraavasti:

jäsen

Ester Halonen
Seppo Kainulainen
Eila Leskinen
Tarja Pirkkalainen
Esa Tauriainen

varajäsen

Elvi Niskanen
Arto Kainulainen
Anneli Suutarinen
Aila Siilin-Huttunen
Eero Raatikainen

Kunnanvaltuusto valitsi puheenjohtajaksi Tarja Pirkkalaisen ja varapuheenjohtajaksi Seppo Kainulaisen.

Kuntalain mukaisesta tilintarkastuksesta on huolehtinut tilintarkastusyhteisö BDO Auditor Oy. Vastuunalaisena tilintarkastajana on toiminut HT - ja JHT – tilintarkastaja Pentti Tanskanen ja avustavana tarkastajana Eija Susitaival. Tarkastuslautakunnan sihteerinä on toiminut Pentti Tanskanen. Tilintarkastajan poissa ollessa on lautakunnan sihteerinä toiminut Päivi Hyyryläinen ja Eila Leskinen.

Arviointia varten lautakunta on hyväksynyt toimikaudekseen arviointisuunnitelman vuosittaisine painopistealueineen ja tarkemman työohjelman kutakin vuotta varten. Vuoden 2022 arviointikertomuksen jättämisen jälkeen tarkastuslautakunta on kokoontunut yksitoista kertaa.

Lautakunta on tavannut kunnanvaltuuston ja kunnanhallituksen puheenjohtajat, teknisen ja sivistyslautakunnan puheenjohtajat sekä johtavia viranhaltijoita ja kuullut heiltä katsaukset elinkeino- ja muista kunnan ja kuntakonsernin ajankohtaisista asioista sekä toiminnan ja talouden toteutumisesta. Lautakunta on kuullut elinvoimatoiminnan, henkilöstöasiantuntijaa, työllisyysasioiden, teknisen toimen, henkilöstöasioiden, ruokahuollon, varhaiskasvatuksen, koulutoimen sekä Sukevan alueen vastuhenkilöitä. Lisäksi lautakunnan kuultavana ovat olleet Sonkakoti Oy:n toimitusjohtaja, Vanhus- ja vammaisneuvoston puheenjohtaja, Aluepro Oy:n talouspäällikkö, Ylä-Savon Sote-kuntayhtymän vs. hoito- ja hoivajohtaja sekä henkilöstöjärjestöjen edustajat. Arvioinnin pohjana

ovat lisäksi olleet jäsenten vuoden aikana tekemät käytännön havainnot eri lautakuntien alaisesta toiminnasta ja taloudesta sekä tilintarkastajan antamat raportit.

Tarkastuslautakunta on antanut kunnanvaltuustolle 7.9.2022 väliarviointiraportin ja kunnanhallitukselle lausunnon vesihuoltolaitoksen yhtiöittämisasiasta 17.8.2022.

Arviointikertomuksen laatimista varten lautakunta on tutustunut vuoden 2022 talousarvioon, hallintoelinten päätöksiin, kunnanhallituksen allekirjoittamaan tilinpäätökseen ja toimintakertomukseen sekä henkilöstökertomukseen.

Tarkastuslautakunta on saanut selvitykset tilintarkastajan suorittamista tarkastuksista ja lautakunta on käsitellyt tilintarkastuskertomuksen.

Tarkastuslautakunta totesi lautakunnan jäsenten ja varajäsenten seuraavat esteellisydet:

- Tarja Pirkkalainen; Ylä-Savon Sote-kuntayhtymän valtuusto, puheenjohtajuuden perusteella ja Islab Oy:n tarkastuslautakunnan jäsenyyden perusteella
- Seppo Kainulainen; Ylä-Savon Sote-kuntayhtymän tarkastuslautakunta, jäsenyyden perusteella
- Ester Halonen; Ylä-Savon Jätehuolto Oy:n hallituksen jäsenyyden ja Riikinvoima Oy:n, yhtiökokousedustajuuden perusteella.

2. Edellisten vuosien arviointikertomusten johdosta tehtyjen toimenpiteiden arviointi ja havainnot valtuustokaudelta

Kunnanvaltuusto on 6.6.2022 § 22 merkinnyt vuoden 2021 arviointikertomuksen tiedoksi ja pyytänyt kunnanhallitukselta selvitystä arviointikertomuksessa esitetyistä havainnoista lokakuun loppuun mennessä. Kunnanvaltuusto on 19.9.2022 § 27 merkinnyt tiedoksi tarkastuslautakunnan väliraportin. Kunnanvaltuusto on kokouksessaan 14.11.2022 § 46 merkinnyt tiedoksi kunnanhallituksen selvityksen.

Tarkastuslautakunta toteaa, että edellisten vuosien arviointikertomuksissa esitetyt havainnot on kunnanhallitus pääosin huomionnut kunnan toimintojen ja talouden suunnittelun ja toteutuksen ohjaamisessa.

3. Arvio asetettujen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamisesta

3.1. Kuntastrategia 2022 – 2025

Sonkajärven kuntastrategia vuosille 2022-2025 on hyväksytty kunnanvaltuustossa 2.5.2022 /11 §. Strategian tahtotilana on, että Sonkajärvi on ihmisille ja yrityksille viihtyisä, turvallinen ja elinvoimainen asuin- ja toimintaympäristö. Sonkajärvellä on yhdessä tekemisen taitoa, toki jokaisen taitoja arvostaen. Sonkajärvi tarjoaa vaihtoehdon ja mahdollisuuden asua maaseutumaisessa ja luonnonläheisessä ympäristössä, jossa palvelut ovat hyvin saatavilla. Kuntastrategiassa on esitetty tavoitteet, toimenpiteet ja mittarit jokaiselle menestystekijälle ja ne ovat kaikkia toimielimiä ja tulosalueita sitovia. Tavoitteita on asetettu elinvoimaiselle kunnalle, hyvinvoivalle kuntalaiselle, seudulliselle

yhteistyölle, vahvalle ja itsenäisen kunnan taloudelle sekä osaavalle ja hyvinvoivalle henkilöstölle.

Vuoden 2022 talousarvio on tehty vanhan strategian pohjalta, joka oli hyväksytty vuosille 2017 – 2021. Vanhan strategian mukaisesti Sonkajärvellä on mahdollisuus hyvään elämään, yrittämiseen, työntekoon ja harrastuksiin. tasa-arvo sekä yhteistyö- ja palveluhenkisyys. ja harrastuksiin. Toimielimet ja tulosalueet ovat esittäneet vuoden 2022 toimintasuunnitelmissaan vanhan strategian mukaisia tavoitteita ja selvittäneet toimintakertomuksessaan niiden toteutumista.

Kunnanhallitus on toimintakertomuksessa esittänyt katsauksen kuntastrategiassa asetettujen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisesta.

Yhteenvedossa onnistumisina on mm. todettu, että

- Tasapainoisen kuntatalouden osalta strategiset tavoitteet on saavutettu hyvin
- Hyvinvointialueuudistuksen vaikutus kunnan talouteen sekä Ylä-Savon SOTE ky purkamiseen liittyvät toimet vaikuttivat toimintaan ja tulevien vuosien suunnitteluun
- Tuulivoimahankkeita nousi esiin ja niistä osa eteni jatkovalmisteluun
- Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan vaikutti ja sotaa pakenevia henkilöitä saimme myös Sukevalle. Järjestöjen ja kuntalaisten vapaaehtoinen työ edisti heidän asettumistaan tänne.
- Strategian mukainen tavoite eli kunnan omistaman kiinteistömässä vähentäminen eteni, kun Taitotalo saatiin purettua
- Omatalon toiminnan käynnistyminen
- Kuntaa palkattiin määräaikainen elinvoimakoordinaattori

Yhteenvedossa on negatiivisina asioina mm. todettu, että

- maidontuotanto väheni kunnassa 1,9 % ja naudanlihantuotanto 6,4 %
- maatalouden kannattavuus heikkeni; tuotantokustannukset nousivat jyrkästi erityisesti lannoitteiden, polttoaineiden ja sähkön hintojen noustessa
- euron tonttikauppa ei tuottanut tulosta
- koronapandemia ja epävarma turvallisuustilanne Euroopassa Ukrainan sodan myötä vaikuttavat strategisten tavoitteiden saavuttamiseen myös Sonkajärvellä.
- Väestömäärä väheni 108 henkilöä ja työpaikkojen määrä – 47 kpl eli väestöä ja työpaikkoja koskevia tavoitteita ei saavutettu.
- Ylä-Savon SOTE ky toiminta ja erikoissairaanhoidon kustannukset ylittyivät merkittävästi talousarvioon nähden.

3.2. Kunnanvaltuusto ja –hallitus

Tavoitteiden toteutuminen

Menestystekijä

Elinkeinoelämän kehittäminen

Toteuma 2022

Elinvoimakoordinaattorin

palkkaaminen

Yrittäjäkahvit

Yritysvaikutusten arviointi

Elinkeinoelämän kehittäminen	Ei muutosta (264 kpl) Maito 20,45 milj. l (-1,9%) Naudanliha 0,72 milj.kg (-6,4%)
Seutukunnallinen yhteistyö	Väestömuutos – 108 hlöä

Eduskunnan hyväksymä laki hyvinvointialueiden perustamisesta sekä niiden tehtävistä vaikutti vuoden toimintaan. Ylä-Savon SOTE ky purkamista valmisteltiin tiiviisti ja sitä koskevia päätöksiä tehtiin jo kertomusvuoden aikana. Sosiaali- ja terveystoimet yhdessä palo- ja pelastustoimen kanssa siirtyivät tämän vuoden alusta Pohjois-Savon Hyvinvointialueen toteutettaviksi. Mosaiikin keittiöhenkilökunta siirtyi kunnan palveluksesta Servica Oy:lle, jolle myös vuokrattiin Mosaiikin tilat. Muutos vaikuttaa oleellisesti ruokapalveluiden määrään kunnan omana palveluna. Ympäristöterveydenhuolto, ympäristönsuojelu ja eläinlääkäripalvelut siirtyivät tämän vuoden alusta Iisalmen kaupungin vastuulle. Purkamisen yhteydessä Ylä-Savon SOTE ky omistamat kiinteistöt myytiin Iisalmen kaupungille. Kuntayhtymän loppuselitys esitetään hyväksyttäväksi omistajakuntien valtuustoissa toukokuulla 2023.

Hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä myös näiden palveluiden rahoitus siirtyi pois kunnilta. Uudistus ei sisältänyt kunnissa olevien palvelukiinteistöjen omistajuuden siirtoa hyvinvointialueelle. Vuokratason määrittämisessä on kunnallamme eriävä näkemys hyvinvointialueen kanssa.

Koronapandemia jatkui vuonna 2022, kuitenkin lievempänä. Helmikuulla 2022 Venäjän aloittama Ukrainan sota heitti suuren varjon. Saimme ukrainalaisia pakolaisia Sukevalle, merkittävän saapumisen valmistelutyön ja heidän täällä viihtymisen parhaaksi tekivät paikallinen SPR ja Sukevan kyläläiset sekä kuntalaiset laajemmin.

Omatalon toiminta käynnistyi vuoden aikana.

Kiinnostus tuulivoimaloiden rakentamisesta eri toimijoiden aloitteesta kunnan alueelle virisi vilkkaana. Osaa hankkeista Puolustusvoimat eivät hyväksyneet ja ne raukesivat.

Tarkastuslautakunta korostaa jokaisen luottamushenkilön, viranhaltijan ja työntekijän kunnioittamista omassa roolissaan. Yhteistyö ja rakentava keskustelu on kunnallisen demokratian perusta.

Kunnan henkilöstö on kunnan keskeinen voimavara ja tekijä. He tuottavat palvelumme.

Konserniohjaus

Kunnanhallituksen rooli omistajaohjauksessa ja konserniohjauksessa on keskeinen.

Kunnanhallitus on tiedostanut olennaiset konserniyhteisöjen riskit ja raportoinut niistä tilinpäätöksessä. Tarkastuslautakunta toteaa, että konserniohjaus toimii käytännössä riittävän hyvin.

Yleishallinto

Yleishallinnon tavoitteet ovat toteutuneet.

Yleishallinnon tehtävänä on vastata kunnan hallinnosta, talouden suunnittelusta ja seurannasta sekä kunnanvaltuuston ja –hallituksen päätösten valmistelusta ja toimeenpanosta. Kunnan kirjanpito, osto- ja myyntireskontran hoito, palkanlaskenta, henkilöstöpalvelut, ICT-palvelut, arkistonhoito ja asianhallinta sekä yhteispalvelu kuuluvat yleishallintoon. Vuoden aikana kunnan nettisivut uusittu ja otettu käyttöön uusi toiminnanohjausjärjestelmä.

Kunnan uudistetut verkkosivut saatiin syksyllä käyttöön. Uuden asianhallintajärjestelmän version käyttöönotto, tiedonhallinnan ja arkistoinnin kehittäminen vaikuttivat yleishallinnon työllistymiseen oleellisesti.

Tarkastuslautakunta esittää yleishallinnon henkilöstön riittävyyden varmistamisen tärkeäksi kohteeksi.

Yleishallinto on hoitanut tehtävänsä onnistuneesti. Tulosalue on toiminut talousarvion puitteissa.

Työllistäminen

Tavoitteiden toteutuminen

Työllistämisen tulosalue tarjoaa nuorille ja pitkäaikaistyöttömille mahdollisuuksia työllistämiseen ja työelämään tai koulutukseen sijoittumiseen. Panostamalla nuorten ja pitkäaikaistyöttömien työllistämiseen edistetään kuntalaisten ja erityisesti nuorten hyvinvointia ja ehkäistään syrjäytymistä.

Työllisyyspalvelut siirtyvät 1.1.2025 kuntien ja kuntien perustamien työllisyysalueiden vastuulle. Kevään 2023 aikana linjataan maakunnallisesti, millaisia työllisyysalueita Pohjois-Savoön perustetaan. Perustettavalla työllisyysalueiden kokoonpanolla voi olla suuri vaikutus siihen, miten yhteistyö alueen kuntien kanssa kehittyy.

Kunnan työllistämisen toiminnallisten tavoitteiden osalta pitkäaikaistyöttömien ja nuorten työllistämässä saavutettiin tavoitteet. Kuntakokeilussa tehty työ on tuottanut tulosta, useat työttömät ovat työllistyneet oman alansa töihin paikkakunnan tai lähialueen yrityksiin tai järjestöihin.

Työmarkkinatuen kuntaosuudeksi varattiin 0,200 milj. Euroa. Toteutunut kuntaosuuden summa oli 0,153 milj. Euroa. Yli 1000 pv työmarkkinatuen saajia oli 70 %. Kunta on varautunut työllistämään pitkäaikaistyöttömiä ja nuoria myös ilman valtion tukea pienentääkseen työttömyyden kustannuksia. Työttömiä työnhakijoita oli 157 henkilöä. Keskimääräinen työttömyysprosentti oli 9,9 % (2021 12,3%).

Nuorten kesätyöllistämiseen varattiin 17 000 € ja tuella työllistettiin 41 nuorta. Yksi nuorista työskenteli yrittäjänä ja muut alueen yrityksissä. Kaikille kesätyötä hakeneille nuorille saatiin kesätyöpaikka työllistämisenbudjetista käytetyllä määrärahalla vähintään kahdeksi viikoksi.

Kaikille kesätyötä hakeneille nuorille saatiin järjestettyä kesätyöpaikka.

Työllistämisen tulosalue ja työllisyyden kuntakokeilu ovat tehneet aktiivista, monialaista yhteistyötä, niin paikallisesti kuin seutukunnallisesti edistäen urasuunnittelua, työllisyyttä ja yrittäjyyttä.

Ruokapalvelut

Tavoitteiden toteutuminen

Tulosalueen tavoitteena on valmistaa ravitsevaa, terveellistä ja taloudellista ruokaa sosiaali- ja terveystoimen ja kunnan sivistystoimen yksiköihin asiakkaiden erityistarpeet huomioiden.

Hyvinvointialueuudistuksen myötä kunnan soten ruokapalvelut siirtyivät vuodenvaihteessa Servica Oy:lle. Siirtoa valmisteltiin yhteistyössä mahdollisuuksien mukaan. Henkilöstö Mosaiikin osalta siirtyi Servica Oy:n palvelukseen tämän vuoden alusta.

Tavoitteen mukaisesti on lähiruuan osuus hankinnoista 19 %. Suositusten mukaiset ruokaohjeet, kouluruokasuositus ja ikääntyneiden ruokasuositus, ovat käytössä.

Koululaisten välipalojen tarpeellisuus on hyvä selvittää Kouluruokasuosituksen 2017 mukaisesti.

Tarkastuslautakunta suosittelee uusien lähiruokamahdollisuuksien kartoittamista ja toteuttamismahdollisuuksia esimerkiksi naudan- ja sianlihan osalta. Huomioiden, että Hyvinvointialueen myötä useimmiten kunnan alueen sote-palveluissa ruokapalvelut tuottaa Servica Oy, kunnan omassa ruokapalvelussa voi korostaa entisestään lähiruuan käyttöä.

Ruokapalvelut alittivat 1,171 milj. euron määrärahan 0,055 milj. euroa.

Hyvinvointiraportti 2022

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden toimeenpano-ohjelma on otettu huomioon Hyvinvointisuunnitelmassa 2022-2025.

Koko suunnittelukauden yhteinen tavoite on: ”Ylisukupolvinen hyvinvointi, vauvasta vaariin ja mummosta muksuun”

Sen lisäksi vuosiaiheiksi on valittu seuraavat teemat, joita toivotaan eri työalojen hyödyntävän toiminnassaan sekä näiden aihealueiden kautta myös osallistavan kuntalaisia toimintaan.

Vuosi 2022: Elinympäristömme ja siinä viihtyminen (Sonkajärvi 100v) mm. kylänraitin siistiminen, viihtyisyyden lisääminen, ulkoilualueiden ja virkistysalueiden markkinointi.

Vuosi 2023: Hyvinvointityö kunnassamme. Ovatko palvelut kunnossa? Kuinka kuntalainen ne löytävät ja mitä tarvitsemme lisää?

Vuosi 2024: Luonnosta voimaa.

Vuosi 2025: Perinnetaidot ja lähiruoka

Kuntalaisten hyvinvointitavoitteen osalta huomioitava, että Perheentalon toiminta hiipui vuoden aikana. Muuten suunnitelmakauden tavoitteille saatu mittarit suunnitelmakauden ensimmäisenä vuonna.

Elämänhallinnan ja terveyden edistäminen-tavoitteen osalta on huomioitava, että koulupsykologin palveluita ei loppuvuodella ollut tarjolla. Lisäksi huomioitava, että 8 ja 9. luokkalaisista 10,9 % tupakoi päivittäin. Seurattava jatkossa onko kaikkien tavoitteiden osalta mahdollista saada luotettavia mittaustuloksia ja vertailutietoja.

Kuntalaisten omaehtoinen harrastaminen ja osallisuus- tavoitteen osalta oman kansalaisopiston toiminta ja kirjastojen palvelut saavuttavat laajasti kuntalaisiamme. Kirjastosta lainattavien eri välineiden kirjo on laaja ja sitä kautta on vaivatonta testata itselleen sopivaa lajia. Urheilu- ja liikuntaseuroille myönnetyt avustukset edistävät laajasti kuntalaisien hyvinvointia.

Turvallisuus- tavoitteen osalta asetettuja alatavoitteita seurataan.

Kuntajohto-tavoitteen osalta keskeistä on huomioida hyvinvointityö laajasti myös kunnan luottamushenkilöiden toimesta niin toimintaa suunniteltaessa, päätöksiä tehdessä kuin toiminnan arvioinnissa. Laaja hyvinvointikertomus laaditaan kerran valtuustokaudessa.

Vuoden 2022 osalta on hyvinvointityön osalta koottu yhteen niin toiminnan onnistumiset kuin kehittämiskohteet tuleville vuosille. Eri hallintokuntien tarkastuslautakunta toivoo huomioivan ne toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Raporttiin on listattu HYTE-palvelupajassa nousseet ideat vuoden aikana. Kaikille kokonaisuuksille on pohdittu myös vastuutahot kuntakonsernissa.

Tarkastuslautakunta toteaa, että vv. 2017-2021 hyvinvointisuunnitelmassa esitetyt tavoitteet ovat toteutuneet pääosin suunnitellulla tavalla. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä on huomioitu kaikki kunnan ikäryhmät; lapset, nuoret, perheet ja iäkkäät ihmiset.

Vv. 2022-2025 hyvinvointisuunnitelmassa on hyvinvointitavoitteiksi esitetty ehkäisevä mielenterveys- ja päihdetyö, hyvä toiminta- ja työkyky, osallisuuden vahvistaminen ja turvallisuuden ehkäiseminen. Jokaiselle tavoitteelle on laadittu toimenpiteet ja asetettu mittarit. Hyvinvointisuunnitelma antaa hyvän perustan kehittää edelleen kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Kehittämistoimien määrittäminen ja vastuutaho mahdollistaa tuloksien parantamisen.

Toimenpiteet tulee ottaa huomioon myös kunnan toiminnan ja talouden suunnittelussa.

Tarkastuslautakunta esittää, että hyvinvointityön edelleen kehittämiseksi luotaisiin toimintamalli kolmannen sektorin ja vapaaehtoisten kanssa.

Osallistuvan budjetoinnin toimintamallin kehittäminen yhdessä eri järjestöjen, vanhus- ja vammaisneuvoston, kylä- ja yhdistysparlamentin sekä nuorisovaltuuston kanssa. Kuntalaisilta laajasti on hyvä tiedustella kehittämiskohteita.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

Tavoitteiden toteutuminen

Palvelut ml. ympäristöterveydenhuolto hankittiin pääosin Ylä-Savon SOTE kuntayhtymältä 31.12.2022 saakka.

Lomituspalveluja hallinnoi lisälmen kaupunki myös Sonkajärven osalta. Lomituspalvelut ovat tärkeä maatalousyrittäjien hyvinvoinnin kannalta.

Vuoden 2021 tilastotietojen mukaan Sonkajärven sosiaali- ja terveystoimen kustannukset olivat 4.593 euroa/asukas, kun keskiarvo Pohjois-Savon kunnissa oli 4.176 euroa/asukas. Kustannus oli 417 euroa/asukas suurempi eli noin 1,5 milj. euroa.

Ero johtuu pääasiassa ikääntyneiden asumispalveluissa (tehostettu palveluasuminen), jossa Sonkajärven kustannukset olivat 1.426 euroa/asukas keskiarvon ollessa 560 euroa/asukas eli ero on noin 3,1 milj. euroa.

Terveyskeskuksen peruskorjausta toteutettiin koko vuoden ajan ja uudistetut tilat otettiin vaiheittain käyttöön.

Vuoden 2022 toimintakustannukset ylittyivät niin Ylä-Savon SOTEn kuin Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin osalta merkittävästi, yhteensä 1,4 miljoonalla eurolla. Kunnanhallitus pyysi lisäselvitykset ylityksiin johtaneista syistä. Huolestuttavaa oli, ettei näitä merkittäviä kustannusten nousuja voinut havaita vuoden raporteilta vuoden aikana. Poikkeuksellinen vuosi on jättämässä suuren ja ikävän jäljen tulevien vuosien aikana kunnan valtionosuuksiin, koska viime vuoden toteuma vaikuttaa tulevien vuosien osuuksiin.

Vanhus- ja vammaisneuvoston toiminta jatkui. Neuvosto kokee yhteistyön kunnan kanssa toimivaksi. Vanhus- ja vammaisneuvoston asema ja roolin muotoutuminen hyvinvointialueuudistuksessa on alkuvaiheessa.

Elinkeinojen kehittäminen

Tavoitteiden toteutuminen

Tulosalueen tehtävänä on yritystoiminnan ja elinkeinoelämän edellytysten ja työpaikkojen turvaaminen.

- Keväällä 2022 palkattiin kuntaan elinvoimakoordinaattori, jonka tehtävänä on edistää yrittäjyyttä, matkailua, kylien toimintaa ja elinvoimaa.
- Elinvoimakoordinaattori on tavannut yrittäjiä ja pitkäkestoisia asiakkuuksia on syntynyt arviolta 15. Yritysvaikutusten arvioinnista ei ole varmaa tietoa sillä arvioinnissa ja lomakkeiden tallentamisessa ei ole yhtenäistä käytäntöä.
- Yritysten lukumäärässä ei ole tapahtunut muutosta edellisvuoteen eikä matkailua harjoittavien yritysten lukumäärä ei ole tarkentunut.
- työpaikkoja yht. 1160 (alkutuotanto 20,8 %, jalostus 15,7 %, palvelut 63,5 %) 31.12.2020

- työpaikkaomavaraisuus 88,8 % (v. 2020)
- HAMA-ohjelma: Jyrkän erä- ja luontomatkailun kehittämishanke 85 500 €, haettu tuki 90 %. Päätös saatu 10.10.2022/Lapin Ely, hyväksytyt kokonaiskustannukset 62 500 €, avustus (90 %) 56 250 €.
- Sähköinen palveluopas yhdessä Vieremän ja Iisalmen kanssa
- Pullomuseon 1. näyttely avattu vuoden 2023 LinnanPorttiin Sukevalle
- Alupro Oy myytiin MediaBot Oy:lle 24.2.2023

Maaseutuhallinnon tehtäviä hoitaa Iisalmen kaupungin alaisuudessa toimiva yhteinen maaseutulautakunta, johon jokainen kunta on nimennyt kaksi jäsentä. Sen tehtävänä on myös maaseudun ja sen elinkeinojen kehittäminen. Maidon ja naudanlihan tuotanto laskee edellisestä vuodesta ja se vaikuttaa aluetalouteen. Kunnan peruskorjaamat eläinlääkäreiden tilat Sonkajärvellä ovat hyvät ja ajanmukaiset. Arviointivuoden aikana aloitti Sonkajärven ja Vieremän yhteinen eläintenhoitaja.

Kuntastrategian mukaan matkailuelinkeino nähdään tulevaisuuden merkittävänä elinkeinorakennetta vahvistavana tekijänä. Tavoitteena on saada mukaan kaikki matkailupalveluja tarjoavat yrittäjät. Laaja yhteistyö naapuri- ja yhteistyökuntien kanssa tukee matkailun kokonaisuuden kehittämistä. Kuntastrategia ei jalkaudu toimintakertomukseen toimiksi matkailun osalta.

Yrityksiin jalkautuminen sekä yrittäjäkahvien toimintatavan jatkaminen säännöllisesti luovat yhteistyön kehittämiseksi edelleen. Kunnan strategian mukaisesti kyläyhteisöyhteistyö edellyttää toimenpiteitä.

Tulosalueen nettomenot 0,243 milj. euroa alittuivat 0,077 milj. euroa.

Kunnanhallituksen ja –valtuuston nettomenot 23,309 milj. euroa ylittyivät 0,396 milj. euroa, joka johtui lähinnä erikoissairaanhoidon ennakoitua suuremmista menoista.

3.3. Sukevan aluelautakunta

Tavoitteiden toteutuminen

Sukevan aluelautakunnalle asetut tavoitteet ovat toteutuneet suunnitellusti. Asiakkaat ovat tyytyväisiä saamaansa palveluun, joka näkyy myös syksyllä 2022 toteutetussa asiakastyytyväisyys kyselyssä arvosanalla 4,5 (2021 4,0) Tapahtumia on järjestetty aktiivisesti yhteistyössä paikallisten asukkaiden, yhdistysten ja yritysten kanssa. Iltatorit olivat suosittuja, niitä järjestettiin neljä kertaa kesällä ja alkusyksyllä.

Sukevan aluelautakunta turvaa yhteistyössä muiden lautakuntien kanssa kunnalliset lähipalvelut Sukevan alueen asukkaille sekä vahvistaa Sukevan alueen yhteisöllisyyttä. Sukevalle keväällä 2022 saapuneet ukrainalaiset ovat piristäneet kyläelämää positiivisella tavalla.

Sukevan aluelautakunta turvaa yhteistyössä muiden lautakuntien kanssa kunnalliset lähipalvelut Sukevan alueen asukkaille sekä vahvistaa Sukevan alueen yhteisöllisyyttä.

Sukevan aluelautakunnan nettomenot 0,097 milj. euroa alittuivat 0,040 milj. euroa.

3.4. Sivistyslautakunta

Yleistä

Sivistyslautakunnan eri tulosalueiden toiminnalliset tavoitteet ovat pääosin toteutuneet ja kokonaiskustannukset ovat alittaneet tavoitearvion.

Sivistyslautakunnan toimintakertomuksessa on esitetty tilikauden toiminta laajasti tulosalueittain. Esityksestä saa hyvän kuvan tulosalueiden toiminnasta. Tavoitteiden toteutuminen on esitetty määritetyillä mittareilla ja tunnusluvuilla riittävän hyvin.

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on järjestää ja kehittää lapsille turvallisia, monipuolisia ja yksilölliselle kehitykselle ja oppimiselle myönteisiä varhaiskasvatuspalveluja yhdessä vanhempien ja muiden lapsia ja lapsiperheitä tukevien tahojen kanssa.

Varhaiskasvatusta on järjestetty Nalleluorin ja Nallelan päiväkodeissa Sonkajärvellä ja Männikön päiväkodissa Sukevalla sekä kolmessa perhepäivähoitokodissa. Esiopetusta on järjestetty yhtenäiskoulun esiopetusryhmässä ja Sukevan koululla, syksystä lähtien Männikön päiväkodissa. Lasten vuoroahoito on toiminnassa molemmissa taajamissa.

Varhaiskasvatuspaikkoja oli 112 ja perhepäivähoitopaikkoja 12. Varhaiskasvatuksessa oli 74 % 0-6-vuotiaista lapsista. Kotihoidon tuen piirissä oli 58 lasta ja kodinhoidontuen kuntalisää sai 16 perhettä.

Kunnan varhaiskasvatussuunnitelma on päivitetty ja otettu käyttöön elokuussa. Suurin uudistus siinä on ollut kolmitasoinen tuki varhaiskasvatuksessa. Uudistuksen takia henkilöstöä on koulutettu tukiasioihin luotu käytäntöjä hallinnollisiin asioihin.

Perheentalotoimintaa on järjestetty yhdessä järjestöjen kanssa. Alkuvuonna kävijämäärä on ollut vähäinen, keväästä lähtien se on kuitenkin lisääntynyt. Perheentalon kokeiluluonteisessa ilta-aikaan avoimena olossa ei ollut kävijöitä ja kokeilu on lopetettu.

Varhaiskasvatus on koordinoitu Liikkuvien ihmisten Sonkajärvi-hanketta yhdessä nuoriso- ja liikuntatoimen kanssa. Hankkeessa on järjestetty liikunnallisia tapahtumia kaikenikäisille yhdessä seurojen ja järjestöjen kanssa.

Varhaiskasvatuksen toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ovat toteutuneet hyvin. Varhaiskasvatuksen piiriin pääseminen on toteutunut varhaiskasvatuslain määräämissä aikarajoissa. Keväällä toteutetun asiakaskyselyn perusteella Sonkajärven varhaiskasvatukseen ja sen laatuun ollaan varsin tyytyväisiä, kyselyn keskiarvon ollessa 4,1/5.

Varhaiskasvatuksen toiminnan riskeinä ovat henkilöstön rekrytoinnin haasteet ja työkyvyn ylläpitäminen. Pitkiin sijaisuuksiin on vaikea löytää päteviä henkilöitä. Henkilöstöä kuormittavat äkillisten tai sijaisjärjestelyjen aiheuttamat työrajojen ja työtehtävien muutokset.

Varhaiskasvatuksen kokonaiskustannukset olivat 1,552 milj. euroa ja ne alittivat talousarvion 11 %.

Koulutoimi

Perusopetuksen tehtävänä on taata kaikille kunnassa asuville lapsille tasa-
puoliset ja suotuisat olosuhteet kasvuille, oppimiselle ja kehitykselle. Toisen asteen lukiokoulutuksen tarkoituksena on tarjota monipuoliset jatko-opintovalmiudet kotikunnan lukiossa. Koulut toimivat kahdessa keskuksessa, Sonkajärven koulukeskuksessa ja Sukevan koulussa. Sonkajärven keskustajaman yhtenäiskoulujärjestelmä on toiminut hyvin ja resursseja on siinä voitu käyttää tehokkaasti.

Koronapandemia on edelleen vaikuttanut koulutoimeen. Opetuksellisten tavoitteiden lisäksi toiminnan painopisteinä on ollut pandemiasta palautuminen sekä hyvinvoinnin ja vuorovaikutuksen edistäminen. Kevättalvella alkanut Ukrainan sota on edellyttänyt huomioimista ja suunnittelua.

Perusopetuksen oppilasmäärä oli 308 (v. 2021 = 324) ja lukion oppilasmäärä 42 (v. 2021 = 39). Perusopetuksen oppilaista päästötodistuksen sai 100 %. Sonkajärven perusopetuksessa ei ole ollut yhtään kouluakäymätöntä oppilasta.

Maahanmuuttajaopetus on käynnistetty valmistavana opetuksena keväällä. Opetuksesta ovat vastanneet yläkoulun laaja-alainen erityisopettaja ja muu tukihenkilöstö. Maahanmuuttajaopetukseen on saatu hankerahoitusta. Ukrainalaisten nuorten sopeutuminen kouluuyhteisöön on sujunut hyvin.

Perusopetuksen oppilasmäärät vähenevät edelleen ja se on huomioitava kunnan tulevissa koulutoimen rakenteiden ja henkilöstön määrän strategialinjauksissa.

Sonkajärvi on ollut mukana erilaisissa kouluuyhteistyöhön liittyvissä hankkeissa, joissa on tavoitteena ollut kehittää toimintamalleja kouluviihtyvyyden ja hyvinvoinnin tukemiseksi sekä ennaltaehkäistä pitkittyneitä koulupoissaoloja.

Oppilashuolto on järjestetty Ylä-Savon SOTE-kuntayhtymän kanssa.

Koulupsykologin palvelut ovat toimineet hyvin marraskuulle asti. Sitten oppilaat ovat jääneet ilman tarvitsemiaan psykologin tutkimuksia.

Koulutsempparin/etsivän nuorisotyöntekijän tehtävä on vakinaistettu, Tehtävämalli on osoittautunut hyvin tehokkaaksi ja ennaltaehkäiseväksi toimintamuodoksi.

Koulukiusaamista on ollut yleensä varsin vähän. Alakoulun puolella sitä on esiintynyt enemmän, mutta ei kuitenkaan huolestuttavassa määrin.

Uuden oppivelvollisuuslain mukaan oppivelvollisuus pidentyi 18 vuoteen saakka. Oppivelvollisuus laajeni ja toisen asteen opinnoista tuli maksuttomia laajennetun oppivelvollisuuden piiriin kuuluville nuorille. Sonkajärvellä lakimuutos koskee kaikkia päättövaiheessa olevia nuoria ja opetuksen maksuttomuus koskee oman lukion opiskelijoita. Lakimuutos on kasvattanut koulutoimen kustannuksia. Valtio on kuitenkin kompensoinut kohonneita kustannuksia summalla, joka on sisällynyt kunnan yleiskatteelliseen valtionosuuteen. Oppivelvollisuuslain, hakeutumiselvoituksen ja jatko-opintokoulutuksen käytännön toteutuksessa on ollut haasteita. Sonkajärvi on ollutkin mukana seudullisessa ”Ohjauksen tuki”-hankkeessa, jossa hankerahoituksella on palkattu koordinaattori, joka suunnitteli ja selvitti lain edellyttämiä käytännön toimia.

Koulukuljetus on kilpailutettu ja se on toiminut lakiin perustuvien koulukuljetussäädösten mukaisesti perusopetusikäisille. Lukio-opiskelijoilla on ollut myös oikeus käyttää kuljetusta.

Toimintaan liittyvät riskit ovat liittyneet toiminnan laatuun ja rekrytointihaasteisiin. Päteviä opettajia ei ole kaikkiiin paikkoihin saatu. Myös sijaisten saanti on ollut hankalaa. Kevätkaudella opettajien saatavuus on parantunut aiemmasta.

Koulutoimen toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ovat toteutuneet.

Koulutoimen kokonaiskustannukset olivat 4,342 milj. euroa ja alittivat talousarvion 0,9 %.

Joukkoliikenne

Tavoitteena on järjestää kunnan alueella kattava ja kustannustehokas kuljetusverkosto yhteistyössä koulutoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen kuljetusten kanssa.

Pali-liikenne on järjestetty koko kuntaa kattavana. Lisäksi on toteutettu kesäajan liikennettä Sonkajärven ja Iisalmen välillä.

Asiakastytyväisyyskyselyn perusteella Pali-liikenne on ollut riittävä ja palvelutaso hyvä.

Sonkajärven taajama-alueen Pali-liikenteen markkinointia on kehitettävä toiminnan jatkumiseksi. Se tukee vahvasti kotona-asumista.

Sonkajärvi voi järjestää joukkoliikennettä oman kuntansa alueella. Kuntien välisen joukkoliikenteen järjestäjänä toimii ELY-keskus. Vähäisen käyttäjämäärän vuoksi on joitakin markkinaehtoisen liikenteen vuoroja jäänyt pois Sonkajärvi-lisalmi väliltä.

Joukkoliikenteen kokonaiskustannukset olivat 0,070 milj. euroa ja alittivat talousarvion 15,9 %.

Kustannusten alittumiseen on vaikuttanut kuntien välisen liikenteen väheneminen.

Vapaa sivistystoimi

Tulosalueeseen kuuluvat kansalaisopisto, kirjasto ja kulttuuritoimi.

Tavoitteena on järjestää kuntalaisille kattavat kirjastopalvelut sekä mahdollisuuksia omaehtoiseen opiskeluun ja kulttuurielämyksiin.

Kansalaisopiston kurssitoiminta on toteutunut tavoitteiden mukaisesti ja kunnassa on hyvät mahdollisuudet omaehtoiseen opiskeluun sekä osallistua kulttuuritapahtumiin.

Koululaisille on järjestetty ”Harrastamisen Suomi”-mallin mukaisia maksuttomia kerhoja.

Kansalaisopisto on osallistunut kotiseututalon ympäristöön Sonkajärven 100-vuotisjuhluvuoden kunniaksi rakennetun Elämänkaari-taidepolun toteuttamiseen.

Kirjaston lainaus- ja tapahtumatoiminta ei aivan päässyt tavoitteisiinsa. Lainaukset jäivät tavoitteista 4,85 % ja kirjastokäynnit 2,57 %. Verkkokäynnit sen sijaan ovat ylittäneet tavoitearvion 31,8 %. Vuoden loppupuolella toteutettu pääkirjaston pilareiden palosuojamaalaus on vaikuttanut kirjastokäynteihin. Koululais- ja varhaiskasvatus ryhmät eivät ole tällöin voineet asioida kirjastossa.

Kirjastossa on aloitettu kesäkuussa Seniorikirjastotyön kehittämishanke, johon on saatu valtionavustusta 30 000 euroa. Hankkeen tarkoituksena on viedä kirjastopalveluja heille, jotka eivät itse kykene asioimaan kirjastossa.

Kulttuuritoimi oli suunnittelemassa ja toteuttamassa kunnan 100-vuotisjuhluvuoden tapahtumia ja viestintää. Kulttuuritoimi on osallistunut ja tukenut aktiivisesti yhdistyksiä ja muita toimijoita niiden järjestämissä tapahtumissa vuoden aikana.

Sonkajärven pitkäaikainen kulttuurisihteeri eläköityi heinäkuun alussa ja loppuvuoden ajan tehtävää on hoitanut määräaikainen viranhaltija.

Vapaan sivistystoimen kokonaiskustannukset olivat 0,792 milj. euroa ja ylittivät talousarvion 0,016 milj. euroa.

Nuoriso- ja liikuntatoimi

Nuorisotyön tehtävänä on järjestää nuorille mielekästä toimintaa ja tarjota mahdollisuus vapaa-ajan viettoon nuoriso- ja liikuntatiloissa.

Liikuntatoimen tehtävänä on ylläpitää kuntalaisille perusliikuntapalveluja, valvoa liikuntapaikkojen ja -alueiden olosuhteita sekä edistää kuntalaisten liikunnallista terveellistä elämäntapaa.

Nuorisotilatoimintaa sekä nuorten tapahtumia ja retkiä on järjestetty tavoitteiden mukaisesti. Katupäivystystä on ollut kesäaikaan tapahtumien aikaan ja viikonloppuisin 6 kertaa.

Nuorisotilojen kävijämäärä on Sonkajärvellä jäänyt tavoitelluista määristä, mutta Sukevalla on päästy tavoitteisiin.

Nuorisovaltuuston toiminnassa olevien henkilöiden määrä on jäänyt puoleen tavoitteesta.

Liikuntatoimi on järjestänyt erilaisia liikuntatapahtumia ja – retkiä yhdessä kunnan varhaiskasvatuksen ja paikallisten seurojen kanssa.

Liikuntatoimi on ollut mukana myös Sonkajärvellä järjestetyissä kolmissa SM-kilpailuissa (ilma-aseiden, hiihtosuunnistuksen ja junioreiden jousiammunnan SM-kilpailut).

Kuntosalille lunastettujen avainten määrä on kasvanut selvästi ja ylittänyt tavoitearvion. Maksuttomien perhevuorojen määrä on pysynyt edellisvuoden tasolla. Loppuvuodesta sivistystoimi myönsi myös seuratoiminnan ulkopuolella oleville eläkeläisten sekä toisen asteen opiskelijoiden ryhmille mahdollisuuden hakea maksuttomia sisäliikuntavuoroja.

Nuoriso- ja liikuntajärjestöjä sekä kyläyhdistyksiä on tuettu harkinnanvaraisilla avustuksilla. Seurojen toimintaa on tuettu myös tiivistämällä yhteistyötä.

Liikuntahallin iltakäytön varausprosentti on ylittänyt tavoitteen. Jäähallin vuotuisen käyttötuntimäärä ja kävijämäärä ovat sen sijaan selvästi jääneet tavoitteesta.

Jäähallin käyttötuntimäärää ja kävijämäärää voisi lisätä markkinoimalla vapaita jäähallivuoroja naapurikuntien jääurheilun harrastajille. Tämän ohella arvioitava keinoja käyttöasteen kohottamiseksi ja kesäaikaisen käytön hyödyntämiseksi.

Nuoriso- ja liikuntatoimen kokonaiskustannukset olivat 0,406 milj. euroa ja alittivat muutetun talousarvion 3,1 %.

Sivistyslautakunnan kokonaismääräraha 7,396 milj. euroa alittui 0,233 milj. euroa.

3.5. Tekninen lautakunta

Tekninen toimi

Tekninen toimi tuottaa kuntalaisille teknisen toimen, tilapalvelun, liikenneväylien, ympäristö- ja viheralueiden sekä liikuntapaikkojen hoitopalvelut.

Investointeja on toteutettu investointisuunnitelman mukaisesti.

Sonkajärven kunta toteutti mittavan, kolmivaiheisen terveyskeskuksen peruskorjauksen, jonka kokonaiskustannusarvio on 3,2 milj. euroa. Peruskorjauksen alkuperäinen kokonaiskustannusarvio oli 2,8 milj. euroa mutta kustannusarvio ylittyi noin 10 % johtuen etenemisvaiheessa ilmenneistä lisätöistä. Kokonaisuudessaan peruskorjaus valmistui huhtikuussa 2023. Uudet tilat ovat nykyaikaiset, toimivat ja laadukkaat hyvinvointialueen palveluille.

Taitotalon purku valmistui heinäkuussa 2022 ja puretun rakennuksen paikalle on tehty viheralue.

Tekniset toiminnan toiminnalliset tavoitteet ovat toteutuneet pääosin suunnitellulla tavalla.

Liikenneväylät:

Yksityisteiden kunnossapitoavustuksen tuella on tavoitteena pitää yllä kunnan tieverkostoa ja hyviä liikenneyhteyksiä. Valvonta- ja tiejaosto myönsi yksityisteiden kunnossapitoavustusta 107 tiekunnalle yhteensä 76 824 €. (tavoitearvo 80 000 €) Tiekuuntien yhteiskilometrimäärä oli n. 358 km. Yksityisteiden avustuksien perusteita päivitettiin vuoden aikana.

Vuonna 2022 valmistui Kumpumäki-Akonmäen yksityistien perusparannushanke sekä Rahonmäentien putkisillan uusiminen. Myös Kainuumäki - Pyöreen yksityistien perusparannushanke valmistui yhteistyössä Vieremän kunnan kanssa

Talvikunnossapito molempien taajamien osalta kilpailutettiin syksyllä 2022. Kilpailutuksen teki Sansia Oy ja tekninen toimi avusti sisällön ja aluemääritysten osalta. Urakoitsijavalinnat teki Sansia Oy ja koko sopimuskausi kattaa talvikaudet 2022 - 2024. Talvikunnossapidon ja hoitotöiden toiminnan laadun toteutuksesta valvotaan kunnan ja Sansia Oy:n toimesta. Sonkajärven ja Sukevan taajamien sekä Savonvirran kevyen liikenteen väylien hoidoista vastaavat eri urakoitsijat. Alkutilvi oli tammikuun puolesta välistä lähtien todella luminen koko kevätkauden.

Katuvalojen huoltoa tehdään katselmusten perusteella.

Investoinnit

Kunnan investointipaineet ovat edelleen merkittävät. Teknisen lautakunnan valmisteleman kymmenen vuoden investointikehikon (2021–2030) mukaan

investointien nettosumma on noin 16,0 miljoonaa euroa, eli keskimäärin 1,6 miljoonaa euroa per vuosi. Sonkajärven kunnan poistotaso on noin 1,4 milj. euroa per vuosi. Investointipaine on siis suurempi kuin vuosittaiset poistot. Kunnan tulorahoitus ei tule riittämään investointeihin, vaan niitä on katettava lainalla, jolloin kunnan lainamäärä kasvaa.

Kunnan tulisi tehdä aloite Ylä-Savon muille kunnille teknisen toimen yhteistyön/työnjaon lisäämiseksi ja mahdollisesti yhteisen yhtiön perustamisesta ko. tehtävien hoitamiseksi. Aloitteessaan kunta voisi tuoda esille yhteisen energia-insinöörin viran perustamisen. Sillä voisimme varmistaa mm. tuulivoimaloihin liittyvän osaamisen parhaiden lopputulosten saavuttamiseksi sekä aurinkoon liittyviä energiaratkaisuja.

Tarkastuslautakunta suosittelee harkitsemaan, että pienten rakennushankkeiden suunnittelu ja rakennustöiden valvonta toteutettaisiin pääasiassa kunnan omana työnä.

Teknisen toimen määräraha 4,439 milj. euroa ylittyi 0,057 milj. euroa.

Tilapalvelu

Sonkajärven kunnan ja Pohjois-Savon hyvinvointialueen kesken on vuokramääräytymisistä eriyvät näkemykset ja hyvinvointialueen hallituksen päätöksestä teki kunta valituksen. Kunnan ja Servica Oy:n väliset vuokraneuvottelut Mosaiikin keittiötilojen vuokrauksesta sujuivat suunnitellun mukaan ja tilat on vuokrattu Servica Oy:lle 1.1.2023 alkaen toistaiseksi.

Vuoden 2018 tehdyssä kiinteistöselvityksessä esitettyjen rakennusten purkamista edellyttäviä toimenpiteitä jatketaan sekä kiinteistöjen myyntiä tehdään, kun ne eivät ole tarpeellisia kunnan käyttötarpeisiin. Vuoden 2022 ei ollut muutoksia myynnin osalta. Peruskorjattujen rakennuksien vaihtoehtoiset käyttötavat mietittävä. Kunnan on edelleen aktivoitettava kiinteistöstrategian osalta, etenkin myytävät kiinteistöt.

Vesihuoltolaitos

Keskeisenä tavoitteena on laadukkaan talousveden toimittaminen ja jäteveden käsittelystä huolehtiminen laatuvaatimusten mukaisesti sekä kehittää alueellista vesihuoltoa kunnan alueella yli kuntarajojen.

Vesihuoltolaitoksen toiminnan tuotot ja toimintakulut jäivät molemmat n. 10 % alle talousarvion. Vesimaksu säilyi samalla tasolla kuin v. 2021 joka edelleen lisäsi vesilaitoksen alijäämää. Lisäksi veden myynti väheni kulutuksen vähentymisen myötä.

Investoinnit toteutettu pääosin investointisuunnitelman mukaisesti.

Sonkajärven vesihuoltolaitoksen suurimpia investointeja vuoden 2022 aikana olivat seuraavat:

- Vesihuoltolaitoksen monivuotinen projekti etäluettavien mittareiden vaihtotyöstä laitoksen asiakkaiden kiinteistöihin saatiin suurimmalta osin päätökseen. Vanha mittarikanta oli ollut kiinteistöissä pääosin vanhentunutta ja uusien etäluettavien vesimittareiden vaihto on ollut ajankohtainen. Asiakkaiden vesimittareista etäluettavia on n. 80 %.
- Sukevan jätevedenpuhdistamolla toteutettiin automaatio-ohjauksen logiikoiden uusinta sekä turvesuodatusaltaat tyhjennettiin ja pohjaturve uusittiin.
- Viemärlaitoksen alueilla toteutettiin laajempi jätevesipumppaamojen huolto kuin aiempina vuosina.
- Sukevan runkovesilinja uusittiin ja viemärlinja saneerattiin välillä Asematie – Sukevantie - Raudanjoentie.
- Viemärlinjoja ja -kaivoja korjattiin Kortekankaalla, Raudanjoentien varrella ja Toritiellä.
- Sonkajärvellä Siikalammen jätevesipumppaamo uusittiin.

Sukevan vankilan läheisyydessä olevan vesitornin kuntoarvio valmistui ja peruskorjaussuunnittelu aloitettu.

Tekninen lautakunta teki alkuvuodesta esityksen kunnanhallitukselle Sonkajärven vesihuoltolaitoksen yhtiöittämisestä. Kunnanhallituksen kehotuksesta teetettiin ulkopuolisella Sonkajärven vesiosuuskuntien organisaatioselvitys sekä vesihuoltolaitoksen talousennuste 2022 päivityksen. Kunnanvaltuusto hyväksyi vesihuoltolaitoksen yhtiöittämisen ja perustamisasiakirjat ja yhtiö aloittaa toimintansa 1.1.2024.

Vesihuoltomestari irtisanoutui ja uuden viranhaltijan rekrytointi käynnistettiin heinäkuussa 2022. Uusi vesihuoltomestari aloitti tehtävässä 1.1.2023.

Tarkastuslautakunta esittää, että kunta kiinnittää vahvasti huomiota uuden vesiyhtiön käynnistämisen valmisteluun, jotta yhtiö voi aloittaa toimintansa suunnitellusti. Valmisteluvaiheessa on kiinnitettävä huomiota myös henkilöstön tukeen ja hyvinvointiin. Naapurikuntien kanssa tehtävä yhteistyön tärkeys korostuu entisestään.

Kaavoitus:

Vuoden 2022 aikana nousi esille useita tuulivoimapuistohanke-esityksiä. Kunnanhallitus on tehnyt niistä kaavoitussopimuksia ja niistä OAS-valmisteluvaiheessa ovat olleet Metsärinteen ja Kurvilanmäen tuulivoimapuistot.

Rakennusvalvonta

Tehtävänä on huolehtia maankäyttö- ja rakennuslain mukaisista rakennusvalvontatoimen viranomaistehtävistä.

Lupien käsittely on tapahtunut tavoitellussa määräajassa. Lupapäätösten määrä 68 kpl.

Määrärahat 0,107 milj. euroa alittuivat 0,027 milj. euroa.

Palo-, pelastus- ja suojelutyö

Tehtävästä huolehtii Kuopion kaupungin hallinnoima Pohjois-Savon Pelastuslaitos.

Tarkastuslautakunta esittää, että kunnan tulee varautua niin polttoaineen kuin sähkön saannin turvaamiseen kaikissa tilanteissa. Kunnan väestönsuojien käyttökelpoisuus on varmistettava ja väestönsuojat on merkittävä ja niistä tiedotettava kuntalaisille.

Ensivastetehtävät ovat vähentyneet hälytysohjeen päivityksen myötä koko alueella. Vuonna 2022 Sonkajärvellä oli pelastustehtäviä 117 kpl ja ensivastetehtäviä 20 kpl.

Vuoden 2022 alusta Venäjä-Ukraina sota on aiheuttanut huolta kuntalaisissa. Varautumisesta on järjestetty koulutustilaisuuksia ja kuntalaisia on opastettu puhelimitse. Palo- ja pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyy Pohjois-Savon hyvinvointialueelle 1.1.2023.

Kunnan on varauduttava varallaolokorvauksien maksuun vireillä olevan oikeusprosessin päättymiseen ja päätökseen liittyen.

Tulosalueen määrärahat 0,425 milj. euroa ylittyi 0,037 milj. euroa.

Teknisen lautakunnan 4,439 milj. euro määrärahat ylittyivät 0,057 milj. euroa.

3.6. Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Käyttötalous

Alkuperäisessä talousarviossa ennakoitiin tilikauden tulokseksi 0,968 milj. euroa ja tilinpäätöksen mukaan tulos oli 1,065 milj. euroa. Tilikauden aikana kunnanvaltuusto hyväksyi lisämäärärahoja 0,982 milj. euroa sekä korotti verotuloarviota 1,169 milj. euroa ja lisäsi muita rahoitustuloja 0,593 milj. euroa. Muutetun talousarvion mukaan ylijäämäksi ennakoitiin 1,681 milj. euroa.

Vuosikate 2,460 milj. euroa aleni edellisen vuoden vuosikatteesta 5,887 milj. euroa 3,427 milj. euroa. Vuoden 2021 rahoituspohjaan sisältyi yhteensä 2,1 milj. euroa normaalista poikkeavia erä (koronatuot, harkinnanvarainen valtionavustus, osingot).

Tarkastuslautakunta toteaa, että kunnanvaltuusto on tilikauden aikana hyväksynyt talousarviomuutokset riittävällä tarkkuudella. Tulosalueet eivät ylittäneet olennaisesti myönnettyjä määrärahoja.

Taseessa on kertynyttä ylijäämää 9,019 milj. euroa. Pitkäaikaista lainaa ja vuokravastuista on 8,463 milj. euroa eli 2.307 euroa/asukas, joka on Pohjois-Savon kuntien keskimääräistä, 4.666 euroa/asukas, pienempi. Konsernin lainat ja vuokravastuut ovat 5.961 euroa/asukas on Pohjois-Savon kuntien keskimääräistä, 10.275 euroa/asukas, alhaisempi.

Omavaraisuusaste 68 % on hyvä. Maksuvalmius on hyvä ja kassan riittävyys on 54 päivää.

Investoinnit

Investointeihin oli varattu talousarviomuutosten jälkeen 2,690 milj. euroa ja toteutuneet investointimenot olivat 2,957 milj. euroa. Suurin yksittäinen investointihanke oli terveyskeskuksen peruskorjaus 1,834 milj. euroa.

Investointihankkeet on toteutettu investointisuunnitelma mukaisina eikä olennaisia määrärahojen ylityksiä yksittäisten hankkeiden osalta tapahtunut.

3.7. Tytäryhtiöt

Sonkakoti Oy

Tavoitteet ja toteuma

Yhtiöllä on hallinnassaan 300 vuokra-asuntoa, joista 234 sijaitsee Sonkajärven taajamassa ja 66 Sukevan taajamassa. Asuinrakennuksia on 54 kpl. Kunta omistaa yhtiön 100 %:sti.

Yhtiön toimintaa on ohjattu ja johdettu edelleen tuloksellisesti. Keskivuokra 8,78 euroa/m²/kk on kilpailukykyinen, kunnantalon vuokra on määritetty erikseen (14,40 €/m²/kk alv 0 %). Käyttöaste on hyvä 97,1 %.

Aluekehityssätiö ja Aluepro Oy

Säätöön toiminta on siirretty säätöön tytäryhtiö Aluepro Oy:lle. Yhtiön toiminta on lähinnä aluekoulutuksen järjestämistä.

Säätö hallinnoi edelleen Ylä-Savon Instituuttirahastoa ja Sonkajärven tuote- ja yrityskehitysrahastoa. Aluepro Oy:n liikevaihto oli vuonna 2022 noin 0,171 milj. euroa ja tilikauden voitto oli 1 320 euroa. Vuoden 2023 alussa Aluepro Oy myyty MediaBot Oy:lle.

4. Henkilöstö

”Hyvinvoiva ja osaava henkilöstö on kunnan tärkein voimavara”.

Kunnanhallitus on hyväksynyt 17.12.2018 kunnan henkilöstöohjelman vuosille 2019-2021. Henkilöstöohjelma on kunnan henkilöstöjohtamisen väline, jonka tarkoituksena on kunnan ja kuntakonsernin johtaminen kuntastrategian mukaisesti, sekä valtuuston asettamien tavoitteiden toteuttaminen. Kunnan strategiassa on henkilöstö linjattu yhdeksi keskeiseksi menestystekijäksi.

Henkilöstön määrä on 155 henkilöä, joista vakinaisia oli 138 henkilöä. Eniten henkilöstöä on sivistyslautakunnan alaisuudessa eli 95 henkilöä.

Henkilöstön keski-ikä on 49 vuotta. Vuonna 2022 jäi eläkkeelle kolme henkilöä. Eläkepoistuma-arvio vuosina 2023-2027 on keskimäärin 4 henkilöä/vuosi. Sairauspoissaolo-% on 4,78 % (v. 2021 vastaava oli 4,3 %. Sairauspoissaolopäiviä henkilöä kohden oli 12,8 päivää (vuonna 2022 oli 17,1 päivää).

Työtyytyväisyyskysely on toteutettu vuonna 2022. Kyselyn tulokset pääpiirteittäin samaa luokkaa kuin aiemmin. Miten jatkossa varmistetaan, että kyselyyn vastaaminen on tehtyä kyselyä suositumpaa?

Sairauspoissaolojen määrä oli yhteensä 1.881 kalenteripäivää, mikä on 762 kalenteripäivää vähemmän kuin edellisenä vuotena. Työterveyshuollon palvelut hankitaan Pihlajalinnan Terveys Oy:ltä.

Tiedottaminen henkilöstölle on parantunut. Tiedottamiseen tulee edelleen kiinnittää huomiota niin, että se tavoittaa koko henkilöstön. Onko kaikilla tosiasiallinen mahdollisuus käyttää tietokonetta esim. henkilöstökyselyssä?

5. Sisäinen valvonta ja riskien hallinta

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt riskien hallinnan perusteet ja sisäisen valvonnan ohjeen. Toimintakertomuksesta ilmenee, miten riskien hallinta ja siihen liittyvä sisäinen valvonta ja konsernivalvonta on kunnassa järjestetty.

Kunnassa on hyvin tiedostettu olennaisten riskien olemassaolo. Merkittävänä riskeinä on todettu Sote-uudistus; Sote-palvelut siirtyisivät hyvinvointialueiden hoidettavaksi, jolloin palvelujen saatavuuteen liittyy riskejä. Riskinä on todettu myös kunnan väestömäärän pieneneminen ja ikääntyminen, joka heikentää kunnan rahoituspohjaa sekä henkilöstön saatavuus. Myös kunnan investointipaineet ovat merkittäviä tulevina vuosina. Investoinnit joudutaan rahoittamaan osin lainoitukselle. Riskinä on todettu myös lainamäärän kasvu, joka kaventaa kunnan taloudellista liikkumavaraa.

Riskien hallintaa ja sisäistä valvontaa on kehitetty vuonna 2022. Kunnanhallitus on hyväksynyt riskienhallintaohjelman, jonka mukaan toimielimet suunnittelevat, toteuttavat, dokumentoivat ja raportoivat riskien hallintaa ja sisäistä valvontaa. Tähän liittyen käyttöön on otettu lomake riskien kartoittamisessa ja sisäisessä valvonnan toteuttamisessa.

Tilintarkastajat ovat myös tarkastaneet sisäisen valvonnan toimivuutta eri tarkastusprosessien yhteydessä.

Tarkastuslautakunta esittää, että opetustoimeen vuosittain saatavan valtion-osuuspäätöksen tarkistaisi opetustoimen johtava viranhaltija ja kunnanhallitus päättäisi hyväksyä ja tyytyä ko. päätökseen. Lisäksi tarkastuslautakunta esittää, että eri tehtävissä suoritettavat tietojen täsmäytykset tulisi dokumentoida asianmukaisesti.

Tarkastuslautakunta haluaa korostaa ja kiinnittää erityistä huomiota hankintojen valmistelussa ja toteutuksessa mm. seuraaviin seikkoihin ja esittää, että hankinnoissa tulee, rakennus-, lvi- ja sähkötyöt, lvi- ja sähkötarvikkeet ja asiantuntijapalvelut kilpailuttaa 4-vuotiskausittain - pitkäkestoisista hankinnoista laatia kirjalliset puite- tai pitkäaikaiset sopimukset

Lisäksi tarkastuslautakunta esittää, että kunnan hankintaohjeessa, kirjallista tarjousta edellyttävää, 5.000 euron alarajaa nostettaisiin 10.000 euroon.

6. Kehittämiskohteet

Tarkastuslautakunta esittää, että strategian päivittäminen uuden toimintaympäristön nopean muutoksen takia.

Kunnan henkilöstö on kunnan keskeinen voimavara ja tekijä. He tuottavat palvelumme. Yleishallinnon ja teknisen puolen henkilöstömäärä liian alhainen tarpeeseen nähden ja henkilöstön hyvinvoinnin näkökulmasta. Tarkastuslautakunta suosittelee, että kunta arvioi henkilöstön riittävyyden tarpeeseen nähden, hallintokunnittain yhdessä ja erikseen.

Kunnan luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden roolitusta on hyvä pohtia, jotta valmistelun kaikissa vaiheissa voidaan luottaa mm. lähtötietojen asianmukaisesta.

Tarkastuslautakunta esittää, että hyvinvointityön edelleen kehittämiseksi luotaisiin toimintatapa kolmannen sektorin, vapaaehtoisten ja Hyvinvointialueen kanssa.

Perusopetuksen oppilasmäärät vähenevät ja se on huomioitava kunnan tulevis- sa koulutoimen rakenteiden ja henkilöstön määrän strategialinjauksissa.

Tarkastuslautakunta esittää, että opetustoimeen vuosittain saatavan valtion-osuuspäätöksen tarkistaisi opetustoimen johtava viranhaltija ja kunnanhallitus päättäisi hyväksyä ja tyytyä ko. päätökseen. Lisäksi tarkastuslautakunta esittää, että eri tehtävissä suoritettavat tietojen täsmäytykset tulisi dokumentoida asianmukaisesti.

Tarkastuslautakunta haluaa korostaa ja kiinnittää erityistä huomiota hankintojen valmistelussa ja toteutuksessa mm. seuraaviin seikkoihin ja esittää, että hankinnoissa tulee, rakennus-, lvi- ja sähkötyöt, lvi- ja sähkötarvikkeet ja asiantuntijapalvelut kilpailuttaa 4-vuotiskausittain - pitkäkestoisista hankinnoista laatia kirjalliset puite- tai pitkäaikaiset sopimukset.

Lisäksi tarkastuslautakunta esittää, että kunnan hankintaohjeessa, kirjallista tarjousta edellyttävää, 5.000 euron alarajaa nostettaisiin 10.000 euroon.

Kunnan tulisi tehdä aloite Ylä-Savon muille kunnille teknisen toimen yhteistyön/työnjaon lisäämiseksi ja mahdollisesti yhteisen yhtiön perustamisesta ko. tehtävien hoitamiseksi. Toisena pohdintana tarkastuslautakunta esittää seudun kuntien yhteisen toimihenkilön toimen perustamista energiaratkaisujen tukemiseksi, siten voimme varmistaa parhaan mahdollisen osaamisen sekä tehokkaan ajankäytön. Tämän ohella on hyvä huomioida, että esim. tuulivoimahankkeet ovat usein ylikunnallisia.

Vesihuoltolaitoksen taloudellinen tulos oli 269.059,10 euroa alijäämäinen. Alijäämiä on 31.12.2022 taseessa 2.950.299,82 euroa, joka vastaa yli kolmen vuoden liikevaihtoa. Vesihuoltolaitoksen pitäisi säännösten mukaan kattaa tuloillaan juoksevien kustannusten lisäksi investointimenot. Kunnanvaltuusto on päättänyt vesihuoltolaitoksen yhtiöittämisestä 1.1.2024 alkaen.

Tarkastuslautakunta esittää, että kunnan tulee varautua niin polttoaineen kuin sähkönsaannin turvaamiseen kaikissa tilanteissa. Näiden ohella on pohdittava vaihtoehtoisten energialähteiden mahdollisuuksia. Kunnan väestönsuojien käyttökelpoisuus on varmistettava ja väestönsuojat on merkittävä ja niistä tiedotettava kuntalaisille.

Suosittelimme kevyemmän palveluasumisen toteuttamismuotojen kehittämistä ikäihmisille Sonkajärven ao. työryhmän ideoinnin mukaisesti. Samalla asuntojen käyttöaste nousisi. Keinoja Koivulan vetovoiman lisäämiseksi on pohdittava, jotta käyttöastetta saadaan nykyistä paremmaksi.

Henkilöstölle on hyvä luoda kannusteita, jotka innostavat osallistumaan esim. kyselyihin kehittämiskohteiden tunnistamiseksi kunnassa ja omassa työssään. Tarkastuslautakunta suosittaa pohtimaan mallia henkilöstön työhyvinvoinnin edistämiseksi.

Kiinteistö- ja palvelustrategioiden päivittäminen, yhteensovittaminen ja arviointi. Kiinteistöstrategiassa esitettyjen toimenpiteiden ripeä edistäminen on suotavaa ylimääräisten kustannusten välttämiseksi.

Hallintosääntö on tarpeen päivittää.

Henkilöstöohjelma on vuodelta 2018, sen päivittäminen on ajankohtaista. Lisäksi henkilöstöön liittyvän ohjeistuksen yhtenäistäminen ja varmistettava kuinka ne ovat koko henkilöstön käytettävissä.

Vuoden 2018 tehdyssä kiinteistöselvityksessä esitettyjen rakennusten purkamista edellyttäviä toimenpiteitä jatketaan sekä kiinteistöjen myyntiä tehdään, kun ne eivät ole tarpeellisia kunnan käyttötarpeisiin. Vuoden 2022 ei ollut muutoksia myynnin osalta. Peruskorjattujen rakennuksien vaihtoehtoiset käyttötavat mietittävä. Kunnan on edelleen aktivoitettava kiinteistöstrategian osalta, etenkin myytävät kiinteistöt.

Jäähallin käyttötuntimäärää ja kävijämäärää voisi lisätä markkinoimalla vapaita jäähallivuoroja naapurikuntien jääurheilun harrastajille. Tämän ohella arvioitava keinoja käyttöasteen kohottamiseksi ja kesäaikaisen käytön hyödyntämiseksi.

Tarkastuslautakunta esittää, että kunta kiinnittää vahvasti huomiota uuden vesiyhtiön käynnistämisen valmisteluun, jotta yhtiö voi aloittaa toimintansa suunnitellusti. Valmisteluvaiheessa on kiinnitettävä huomiota myös henkilöstön tukeen ja hyvinvointiin. Naapurikuntien kanssa tehtävä yhteistyön tärkeys korostuu entisestään.

Tarkastuslautakunta suosittelee harkitsemaan, että pienten rakennushankkeiden suunnittelu ja rakennustöiden valvonta toteutettaisiin pääasiassa kunnan omana työnä.

Kunnan investointien 10-vuotissuunnitelman tarkastuslautakunta suosittelee päivitettäväksi.

Tarkastuslautakunta korostaa, että kuntienvälinen yhteistyö ja sen merkitys tulevaisuudessa on keskeinen. Myös Sonkajärven tulee olla siinä aktiivinen niin johtavien viranhaltijoiden sekä keskeisten luottamushenkilöiden toimesta.

7. Onnistumiset

Työllistämisen tulosalue ja työllisyyden kuntakokeilu ovat tehneet aktiivista, monialaista yhteistyötä, niin paikallisesti kuin seutukunnallisesti edistäen urasuunnittelua, työllisyyttä ja yrittäjyyttä.

Elinvoimakoordinaattorin palkkaaminen ja hänen toiminta ulkopuolisen rahoituksen hakemiseksi on edennyt.

Kunnanhallitus on tiedostanut olennaiset konserniyhteisöjen riskit ja raportoinut niistä tilinpäätöksessä. Tarkastuslautakunta toteaa, että konserniohjaus toimii käytännössä riittävän hyvin.

Kaikkien tulosalueiden toiminnalliset tavoitteet ovat toteutuneet pääosin suunnitellulla tavalla ja määrärahojen puitteissa.

Investointihankkeet on toteutettu investointisuunnitelman mukaisina. Olennaisia määrärahojen ylityksiä yksittäisten hankkeiden osalta ei tapahtunut.

Tiedottaminen henkilöstölle on parantunut. Tiedottamiseen tulee edelleen kiinnittää huomiota.

Yrittäjien ja kunnan välistä yhteistyötä tulee edelleen kehittää mm. julkisen hankintalain soveltamisen ja tulkinnan osalta. Tarkastuslautakunta näkee myönteisenä, että yrittäjäkahvien merkeissä yrittäjät ja kunnan edustajat kokoontuvat.

Sivistystoimi onnistui ukrainalaisten lasten ja koululaisten palveluissa, vanhempien tarpeita kunnioittaen. Erityisen hyvin he hyödyntävät mm. liikuntapalveluja Sukevalla. Järjestöjen ja vapaaehtoisten panos on korvaamattoman arvokas.

Tekninen toimi on perehtynyt mm. yksityisteiden tilanteeseen paikallisilla katselmuksilla.

Kunta on arvioinut monipuolisesti tilinpäätöksessä tulevaa kehitystä ja merkittäviä riskejä. Niiden tunnistaminen ja ennakointi on keskeistä tulevaisuuden kannalta.

Sivistystoimella on ollut laajasti toimintaa kehittäviä ja hyödyntäviä hankkeita.

Sonkajärven kunta juhli 100 vuotta. Erilaisia tapahtumia ja tilaisuuksia oli runsaasti vuoden aikana. Kuntalaiset osallistuivat niihin laajasti.

Tarkastuslautakunta kiittää kuntalaisia, kunnan viranhaltijoita ja työntekijöitä sekä luottamushenkilöitä hyvin onnistuneesta vuodesta.

Sonkajärvi 17.5.2023

Tarja Pirkkalainen

Seppo Kainulainen

Ester Halonen

Eila Leskinen

Esa Tauriainen